

РІШЕННЯ

разової спеціалізованої вченої ради ДФ 36.053.033 про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Рублевська Анна Василівна, 1992 року народження, громадянка України, освіта вища: 2014 року закінчила філологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка за спеціальністю «Мова і література (чеська)», здобула кваліфікацію «Магістр філології. Викладач української мови та літератури. Викладач чеської мови та літератури. Перекладач». З 2019 – дотепер працює викладачем української мови та літератури циклової комісії української та іноземних мов Відокремленого структурного підрозділу «Львівський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»; виконала акредитовану освітньо-наукову програму галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія (Українська мова).

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом № 202 від 31 травня 2024 року Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, МОН України, м. Дрогобич, у такому складі:

голова разової спеціалізованої вченої ради – Віра Котович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

рецензенти – Марія Федурко, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Ірина Патен, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

офіційні опоненти –

Оксана Дзера, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка;

Тетяна Мороз, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області»

на засіданні «15» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія **Анні Рублевській** на підставі публічного захисту дисертації «Семантичні модифікації суспільно-політичної лексики в українських перекладах Біблії XIX – XX століть: лінгвокультурологічний аспект».

Науковий керівник – Петро Мацьків, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови, декан факультету української та іноземної філології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу вищої освіти, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341).

Здобувачка має 14 наукових публікацій за темою дисертації, з яких 3 – у наукових виданнях, уключених до переліку наукових фахових видань України:

1. Чура А. В. Особливості тлумачення професійних найменувань в українських перекладах Біблії XIX–XX століть. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. 2022. № 18. С. 84–92.

2. Чура А. В. Тематична група суспільно-політичної лексики «назви посад» в українських перекладах Біблії XIX–XX століть. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2023. № 13. С. 213–221.

3. Чура А. Палітра трактувань терміну «מַלְאכָּה» у перекладах Біблії Івана Огієнка, Рафаїла Турконяка та Івана Хоменка. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : зб. наук. праць / ред.: Ю. П. Бойко та ін. 2023. С. 36–41.

Одна стаття – у періодичному науковому виданні інших держав:

1. Чура А. Асоціальні суспільно-політичні терміни в українських перекладах Біблії XIX–XX сторіч. *Věda a perspektivy*. 2024. № 9 (40). С. 319–328.

Одна наукова праця – в інших виданнях України:

1. Чура А. В. Терміни на позначення представників влади у старослов'янській суспільно-політичній лексиці. *Мова і суспільство*. 2016. Т. 7. С. 27–33.

9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій:

1. Чура А. До питання про специфіку українського перекладу окремих термінів монархічної титулатури у книзі Пророка Даниїла. *Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*. Переяслав, 2022. С. 113–116.

2. Чура А. Специфіка українських перекладів термінів асоціальних категорій у Посланні до римлян апостола Павла. *Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Тенденції та перспективи розвитку науки та освіти в умовах глобалізації»*. № 94. Переяслав, 2023. С. 130–133.

3. Чура А. До питання про релігійні суспільно-політичні лексеми в українських перекладах Біблії XIX–XX століть. *VI Міжнародна конференція курсантів, студентів, аспірантів, ад'юнктів «Культура як феномен людського духу (багатогранність та наукове осмислення)»*. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. 23–24 листопада 2023. С. 435–440.

4. Чура А. В. Аналіз старослов'янських дефініцій воєнного статусу. *Матеріали II Міжнародної студентів та аспірантів науково-практичної конференції "Актуальні проблеми філології та журналістики"*. 2016. С. 201–202.

5. Чура А. В. Аналіз старослов'янських дефініцій монархічного державного статусу. *Матеріали VII симпозиуму українців Середньої Східної Європи*. 2016. С. 96–107.

6. Чура А. В. Ключові терміни старослов'янської суспільно-політичної лексики: етимологічний дискурс. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 15-річчя заснування кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького*. 2016. С. 65–68.

7. Чура А. В. Монархічні терміни у словнику Ізмаїла Срезневського. *Матеріали XI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*. 2016. Т. 11. С. 339–342.

8. Чура А. В. Релігійний аспект старослов'янських дефініцій вищих соціальних статусів. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали XIX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди*. 2014. С. 202–205.

9. Chura A. V. Characteristic features of the translation of biblical antisocial terms in the works of Pylyp Morachevskyi, Panteleimon Kulish, Ivan Ohienko, Ivan Khomenko and Rafail Turkonyak. *The importance of philological sciences in the modern world* (October 3–4, 2024. Riga, the Republic of Latvia) Riga Baltija Publishing, 2024. С. 15–18.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Віра Котович – голова спеціалізованої вченої ради, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка дала позитивну оцінку, без зауважень.

Марія Федурко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка дала позитивну оцінку. Запитання, зауваження та побажання, висловлені у відгуку рецензента:

1. Презентуючи у вступі дисертаційної праці методику свого наукового пошуку, у переліку використаних методів Ви називаєте гіпотетичний, аж надто загально, без прив'язки до об'єкта, предмета, зрештою, завдань дослідження, характеризуючи його, пор.: «Гіпотетичний спирався на наукові припущення, застосовані з метою пояснення певного лінгвістичного явища. Цей процес вимагав верифікації даних й напрацювання стрункої системи доведення, щоб гіпотеза могла стати теорією, яка містить оригінальність і новизну» (с. 22–23 дисертації). Натомість у підрозділі 1.3, де більш ґрунтовно описуєте методологічні засади своєї праці, послуговуєтеся терміном «гіпотетичний аналіз» (с. 62). Поняття й терміни «метод» та «аналіз» не є, на наш погляд, тотожними. Якими настановами керувалися Ви, ототожнюючи, судячи з

наведеного, їх? Сказане стосується й виокремленого Вами синхронно-діахронного методу (с. 62), який у висновках до дисертації постає як синхронно-діахронний аналіз (с. 205). Крім того, використання зіставного методу передбачає як зовнішньомовне, так і внутрішньомовне зіставлення, тож вважаємо не вповні доречним виокремлювати ще й порівняльний метод (с. 22).

2. Об'єкт аналізу в дисертації – суспільно-політична лексика. Важливо було у підрозділі 2.1 зазначити, якими критеріями Ви керувалися, виокремлюючи відповідні одиниці в аналізованих Вами перекладах Біблії.

3. Ви поставили собі за мету проаналізувати семантичні модифікації суспільно-політичної лексики в українських перекладах Святого Письма. На с. 75 дисертації Ви подаєте таке її визначення: «Суспільно-політична лексика – це сукупність різних за походженням номінативних одиниць, які спеціалізовані лексично, семантично і фразеологічно для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-політичного життя того чи того соціуму. Вона віддзеркалює державний і громадський стан у їхньому мовному взаємозв'язку та репрезентує способи вираження суспільно-політичних відносин». Проте виділені й проаналізовані у третьому розділі Вашої праці тематичні групи стосуються першого компонента терміна «суспільно-політична лексика». А як же з політичною лексикою? Її одиниці не представлені в текстах Біблії?

4. Деякі з висновків щодо адекватності виявлених в українських перекладах Біблії відповідників тим чи тим суспільно-політичним лексемам аж надто категоричні, але не в кожному разі слушні. Так, щодо вжитого Р. Турконяком українського еквівалента лексемі *רֶשֶׁת* (*сар*) *полководець* зауважено: «Такий переклад не можна вважати точним, позаяк вказане старогєбрейське слово має більш широке змістове наповнення» (с. 68). Проте полісеманти в текстах уживані переважно в одному зі своїх значень, тож за критерій добору відповідників для конкретних лексем перекладачеві має слугувати контекст, а не їхнє змістове багатство, на чому слушно наголошено на с. 63 дисертації. Інший приклад. В аналізі еквівалентів грецького слова *πορνοῖς* (*порнос*), стосовно одного з них – *розпусник* – виснувано таке: «Лексема з'являється в українській мові близько XIX ст. (Желех., II, 829) та побутує на початку XX ст. (РСІ, 447)» (с. 161). І це попри те, що в «Матеріалах до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. Книга 2» Є. Тимченка виявляємо слово *ропуста* у значенні 'распущенность, разврат, распутство' та спільнокореневі з ним *ропсутне, ропсутность, ропсутный* (с. 295). Тож можемо припустити, що й слово *розпусник* постало раніше, ніж у XIX ст. Зазначене стосується й номена *дуки*, виявленого авторкою серед відповідників старогєбрейського *רֶשֶׁת* (*сар*) і названого маловживаним та культивованим із початком XX ст. (с. 70–71), хоч згадані матеріали Є. Тимченка його теж фіксують (Книга 1, с. 236).

5. У тексті дисертації трапляються стилістичні огріхи. Звертаємо увагу передусім на невмотивоване вживання дієслів на *-ся* (*використовуються, досліджуються, застосовуються, розвивається* тощо), конструкцій на зразок *дослідниками встановлено* (замість *дослідники встановили*), *приходить до висновку* (замість *дійшов висновку*), *мова йде* (замість *ідеється*), *приналежність* (замість *належність*), *під редакцією* (замість *за редакцією*), *дозволяє* (замість

уможлиблює, допомагає, дає змогу), розповсюдженні (замість поширені). Помічено також і технічні недогляди (с. 76, 77, 81, 159 тощо).

Ірина Патен, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка дала позитивну оцінку. Запитання, зауваження та побажання, висловлені у відгуку рецензента:

1. У підрозділі 1.1. «Релігійний стиль як функціональний стиль української мови» наведено опис лексичних, функційних і культурних ознак релігійного стилю, однак чітко не сформульовано визначення релігійного стилю як функціонального стилю. Авторка вживає термін «*релігійний стиль*» у загальному контексті, натомість не має розгорнутого, усталеного визначення, з оперттям на сучасні лінгвістичні джерела, або ж подати власну інтерпретацію релігійного стилю, так як це було зроблено у другому розділі дисертації щодо визначення поняття «суспільно-політична лексика».

2. У роботі нерівномірно представлено українськомовні переклади суспільно-політичної лексики заявлених у вступі перекладачів (П. Куліша, П. Морачевського, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка). Переважає переклад І. Огієнка, дещо менше проаналізовано переклад П. Куліша, Р. Турконяка, а П. Морачевського та І. Хоменка подано лише епізодично. І найбільше ці лакуни простежено саме у додатку до дисертації: до прикладу, слово *πληκτην* (плакетасе), яке у Конкордансі Стронга позначає людину, що любить битися, наведено переклад *лише* І. Огієнка – заводіяка, або ж *אֲדָרְגָּבְזָרֵא* (адаргавзаре) – верховний суддя, царський радник, *σικαριῶν* (сікаресос) – розбійник, убивця – наведено переклади І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка – суддя, радник; убійник, опришки, вбивця відповідно тощо.

Це ускладнює повноцінне зіставлення семантичних модифікацій у синхронному й діяхронному аспектах. Відтак доцільно було б урівноважити корпус прикладів або обґрунтувати акцент на одному з перекладів.

Водночас недостатньо розкрито, як ідеологічні настанови перекладачів (національні, конфесійні, мовні) вплинули на добір суспільно-політичної лексики.

3. У дисертації заявлено про семантичні модифікації суспільно-політичної лексики в українських перекладах Біблії XIX–XX століть і такі семантичні модифікації простежено, але подекуди аналіз має описовий, не завжди системний характер. Авторка звертає увагу на зміни значення (наприклад, у лексемах «начальник», «вельможа», «цар»), однак типи модифікацій не класифіковано (семантичне зрушення, метафоричне переосмислення, культурно зумовлена адаптація тощо). Уважаємо, що робота тільки б збагатилася, якби авторка порівнювала лексеми з оригіналом (грецьким/гебрайським). Це дозволило б показати, як і чому трансформувалося значення в кожному перекладі.

4. Доречно було б, на нашу думку, розгляд кожної тематичної групи у третьому розділі завершувати узагальненням виявлених закономірностей – мікрОВисновками (2–3 речення), де були б сформульовані основні спостереження. Це надало б структурованості всьому розділу та підвищило наукову аргументованість дослідження.

5. У тексті подекуди натрапляємо на стилістичні та технічні помилки (с. 27, 28, 31, 37, 41, 42, 89).

Оксана Дзера, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка дала позитивну оцінку. Запитання, зауваження та побажання, висловлені у відгуку опонента:

1. У розділі, присвяченому методиці дослідження біблійного тексту, авторка демонструє прагнення до наукової ґрунтовності та бажання осмислити теоретико-методологічне підґрунтя свого підходу до аналізу біблійної суспільно політичної лексики. Разом із тим, цей підрозділ потребує уточнення і послідовності, зокрема в частині термінологічної визначеності. Певну методологічну і метамовну розмитість викликає змішування термінів «методологія», «метод», «прийом», «підхід» без чіткого розмежування їхніх функцій і рівнів аналізу. Зокрема, антропологічна методологія, слушно окреслена як така, що набуває актуальності в сучасній українській лінгвістиці, далі позначається то як метод, то як підхід (с. 58). Перші три сторінки підрозділу містять чимало відомостей загальнометодологічного характеру, що не мають прямого стосунку до дослідження і могли б бути скорочені.

Синхронно-діахронний аналіз, який авторка трактує як метод, насправді репрезентує дослідницький підхід – перспективу спостереження мовного явища, що поєднує його функціонування у фіксованому часовому зрізі з його еволюцією у часовому вимірі. Власне методи (описовий, зіставний, компонентний тощо) застосовуються у межах цього підходу для досягнення мети дослідження.

Уточнення потребують опис та застосування порівняльного й зіставного методів. У Вступі в параграфі «Методика дослідження» (с. 22) авторка зосереджує увагу на порівняльному методі, пов'язуючи його із виявленням множинності значень суспільно-політичної лексики, що, дещо несподівано, підводить до визначення «різних ступенів вад перекладу або його, хоч нечасто, діаметральної протилежності». Далі у вступі авторка згадує і зіставний метод, з майже ідентичною метою, тільки із знаком плюс – «встановити ступені відповідності первинного змісту тексту до тексту українських перекладів». У методологічному підрозділі описано лише зіставний метод, без пояснення, чим саме він відрізняється від порівняльного, – або ж чи є ці терміни для авторки синонімічними (вочевидь, ні, як впливає зі Вступу). Така неузгодженість потребує уточнення.

Описуючи етапи дослідження, авторка застосовує підхід, де відправною точкою є текст українських перекладів, що загалом цілком виправдано. Однак етапи 3-5 фактично нічим не відрізняються, адже передбачають зіставлення українських відповідників з оригінальними лексичними одиницями за допомогою підрядника та його пояснення у конкордансі Стронга.

Таким чином, попри загалом широку палітру використаних методів і обґрунтовану спробу розмістити дослідження в актуальному міждисциплінарному полі, методологічна частина виглядає перевантаженою теоретичними загальниками та потребує більш чіткого структурування,

виваженого терміновживання і логічної послідовності при поясненні обраних методів.

2. У авторській метамові простежуємо непослідовність використання терміна «первинний (текст, значення)». Так, на с. 19 авторка пише про важливість з'ясування первинного значення біблійних суспільно-політичних лексем, маючи на увазі значення української лексеми на конкретному синхронному історичному етапі створення перекладу. Уже на с. 22 фраза «первинний зміст» стосується лексем давньоєврейського й грецького текстів Святого Письма. Ця розбіжність простежується і далі по тексті.

3. Класифікація біблійної суспільної лексики є однією з методичних основ дисертації. Проте терміни, що їх використовує авторка, як от «асоціальні лексеми» (с. 107) (як синонім до терміну «назви осіб асоціальної поведінки») і «язичницькі назви» (всюди у тексті) викликають певні застереження. Зокрема, авторка не дає жодного пояснення, що мається на увазі під терміном «язичницькі назви» (лексеми на позначення представників неаврамічних релігій, їхні релігійні практики?), окрім абсолютно невиправданого зауваження, що ці назви позначають реалії за межами християнства (с. 86) (а як же Старий Завіт з його повністю дохристиянським світом?). Врешті, приклади з останнього розділу демонструють, що авторка відносить до цієї групи виключно лексеми на позначення осіб, які практикують магію. Окрему засторогу викликає група «назви соціальних статусів», яку дисертантка визначає як «не професія, не посада, не титул і не національність, а їхня сукупність, виражена загальним суспільним еквівалентом» (с. 183). Не зрозуміло, чому до цієї групи авторка долучає такі лексеми як «сторож, кат, кіннотник» тощо, які цілком відповідають групі «назви професій».

Як видається, увесь цей комплекс біблійної суспільно-політичної лексики, який авторка називає «екстралінвальними прикладами» (с. 96), варто було б розглядати як історичні реалії. На нашу думку, досить перспективною була б екстраполяція способів перекладу реалій, розроблених проф. Р. Зорівчак, на аналіз способів відтворення біблійної суспільно-політичної лексики. Це допомогло б авторці провести кількісний аналіз перекладацьких тактик, якого, попри надзвичайно цікавий та інформативний аналіз прикладів, бракує у дослідженні.

4. Авторка робить особливий акцент на тому, що досліджує суспільно політичну лексику як частину релігійного стилю (на нашу думку, доречнішим був би термін «сакральний дискурс»). Однак, головним недоліком авторського підходу вважаємо розгляд суспільно-політичної лексики Біблії поза її духовно символічним контекстом, а лише в культурно-історичній парадигмі описуваних подій. Згідно з екзегетичною типологією значень, що її переніс з теології в літературознавство Нортроп Фрай («Анатомія критики», 1957), Святе Письмо має чотири рівні значень – буквальне, алегоричне, моральне та анагогічне (тобто вище сакральне). На жаль, дисертантка обмежилася першим рівнем, залишаючи поза увагою сакральний та алегоричний смисли таких соціально-політичних лексем як «виноградар, теля, пастух, блудниця, слуга» та багато інших. Симптоматично, що авторка послуговується лише конкордансом, залишаючи поза увагою огром словників біблійних символів, біблійні словники та енциклопедії.

5. Матеріалом дослідження, з якого здійснювалася вибірка, слугують чотири повні переклади Біблії (1903, 1962, 1963, 2011), один переклад Нового Завіту (1997) та переклад Євангелій (1906-1911). На жаль, авторка усі ці переклади називає перекладами Біблії або Святого Письма, не уточнюючи, повним чи частковим є зазначений переклад. Помилковим є твердження про те, що усі ці переклади зроблено із давньогебрейських та старогрецьких оригіналів (с. 86). Т. зв. «синодальний» переклад Євангелій (переклад Морачевського, відредагований провідними українськими лінгвістами і церковними діячами 1906 р.) зроблено з церковнослов'янського тексту із залученням тогочасних європейських перекладів. У четвертому повному перекладі Біблії 2011 року Старий Завіт перекладено не з давньогебрейського оригіналу, а з грецького перекладу, відомого як Септуагінта. Оскільки Септуагінта часто відрізняється від давньогебрейських текстів, порівнювати український відповідник варто саме з грецькими, а не гебрейськими лексемами, як це зроблено в дисертації. Не зовсім коректно називати цей переклад перекладом Турконяка, адже його зроблено під егідою Українського біблійного товариства, яке призначило о. Турконяка головою перекладацької комісії. Переклад Нового Завіту 1997 року, що його дисертантка розглядає окремо, – перша ластівка того ж проєкту, який вийшов друком невеликим накладом у 1000 примірників для обговорення і богословської апробації. На с. 103 авторка наводить цитату (з посиланням на помилкове джерело), у якій стверджується, що Турконяк робив переклад 2011 року з тексту Острозької Біблії. Тут А.В. Рублевська плутає три перекладацькі проєкти о. Турконяка – індивідуальний проєкт перекладу Острозької Біблії (2006) та два проєкти під егідою УБТ – вже згаданий переклад 2011 року (т. зв. «новий переклад»), де Старий Завіт перекладено із Септуагінти, і переклад 2020 (т. зв. «сучасний переклад»), де Старий Завіт перекладено з давньогебрейської.

Перший повний переклад Біблії 1903 року авторка впродовж усієї роботи називає перекладом Куліша або Кулішевим перекладом, не згадуючи прізвища його співперекладачів, хоча у змісті цього перекладу зазначено внесок кожного з перекладачів. Відповідно, у практичній частині дисертації перекладацьке рішення, приписуване Кулішу, часто стосується Пулюя або Левицького.

Лексикографічний опис перекладів Біблії подано некоректно і непослідовно – інколи опис починається з прізвища перекладача як автора тексту Біблії, у інших випадках прізвище перекладача вказано після перекладної назви, а інколи не вказано взагалі. Численні переклади Святого Письма спорадично розкидано у «Списку наукових джерел», хоча їх доречніше було б виділити в окрему групу «Джерела ілюстративного матеріалу».

Тетяна Мороз, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального закладу «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» дала позитивну оцінку. Запитання, зауваження та побажання, висловлені у відгуку опонента:

1. Попри широке представлення мовознавчих праць, поза увагою дослідниці залишилася теза В.М. Русанівського про терміноназву «канонічний стиль», в якій підкреслено чи не найсуттєвішу рису стилю – історичний зв'язок із канонічними текстами церковних книг та потребу дотримуватися

визначеного мовного канону. Канонічний стиль, на думку відомого мовознавця, був одним із найвиразніших, що репрезентував літературну мову XVI – першої половини XVII ст. (Русанівський В.М. Структура українського дієслова. Київ: Наукова думка, 1971).

Цілком підтримуємо запропоновану дисертанткою класифікацію мовознавчих студій біблійного тексту (с. 40). З огляду на представлену в роботі наукову працю Н. Пуряєвої «Словник церковно-обрядової термінології» імовірно варто було б виокремити й лексикографічний напрям мовознавчих студій.

2. Варто відзначити цінні спостереження щодо ролі зовнішніх національних, політичних, соціально-економічних, релігійних, культурних та інших чинників у передачі одиниць аналізованої підсистеми лексики задекларованих у роботі українських перекладів Біблії XIX–XX ст. авторства П. Морачевського, П. Куліша, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка. Однак поза увагою дослідниці залишилася характеристика впливу лінгвальних та екстралінгвальних факторів на переклад суспільно-політичної лексики в біблійному тексті Українського біблійного товариства.

3. Навряд чи можна погодитися, що слово *лжець*, вжите І. Хоменком для перекладу слова *ψευταῖς* (*псиостаце*), що означає «брехун, обманщик», є російською калькою (с. 102). Очевидно, іменник *лжець* – «той, хто говорить неправду, обманює» було утворено від старослов'янізму *ѣѣ* – «неправда, обман» суфіксальним способом словотворення за допомогою суфікса *-ець*, що широко представлений в українських іменниках чоловічого роду – назв осіб за родом занять (*жнець, кравець, швець*), національною ознакою (*естонець, німець, українець*), місцем проживання (*мелітополець, миргородець, новгородець*) та ін. У цьому вбачаємо граматичну адаптацію церковнослов'янської форми до законів української мови.

4. Цікавими видаються наукові спостереження за авторськими неологізмами, до яких вдавалися автори українськомовних перекладів Біблії, шукаючи відповідник до тієї чи іншої лексеми мови-першоджерела. Авторськими новотворами А.В. Рублевська вважає лексему *підсапран*, використану І. Огієнком для перекладу слова *פגש* (*пегкха*) – «намісник» (с. 147); іменник *забріханець*, яке вживає І. Хоменко (с. 163). Головним доказом таких міркувань, очевидно, є відсутність цих лексем у лексикографічних джерелах. Цікаво було б довідатися про інші авторські новотвори, виявлені в ході дослідження та використані в українських перекладах П. Морачевського, П. Куліша, І. Огієнка, І. Хоменка, Р. Турконяка та Українського біблійного товариства.

5. Основний текст дисертації у цілому написано грамотно, проте мають місце деякі неточності (у списку довідкової літератури позиції 21 і 31 повторюються) та поодинокі мовні огріхи: с. 55 останній рядок знизу (не виділено дієприкметниковий зворот), с. 135 5-й рядок зверху, с. 157 16-ий рядок зверху (неправильне узгодження), с. 157 9-ий рядок зверху (зайве слово «лексема»).

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,
«Проти» – 0 членів ради,
«Утримались» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 36.053.033 присуджує Рублевській Анні Василівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Віра КОТОВИЧ

